

JO NESBØ

ŽIARLIVEC

A INÉ PRÍBEHY

IKAR

ŽIARLIVEC

A INÉ PRÍBEHY

JO NESBØ
ŽIARLIVEC
A INÉ PRÍBEHY

Preložil Jozef Zelizňák

IKAR

JO NESBØ

Sjalusimannen og andre fortellinger

Copyright © Jo Nesbø 2021

Published by agreement with Salomonsson Agency.

Translation © Jozef Zelizňák 2021

Jacket design © Emil Křížka 2021

Slovak edition © IKAR, a.s. 2021

ISBN 978-80-551-7855-4

*Oh, beware, my lord, of jealousy;
It is the green-ey'd monster,
which doth mock the meat it feeds on.*

Chráňte sa, pán môj, pred žiarlivosťou.
Je to zelenooká obluda,
čo hrá sa s tými, ktorých požiera.

William Shakespeare: *Othello*
(Tatran, 1978, preložil Jozef Kot)

LONDÝN

Nebojím sa lietať. Pravdepodobnosť, že človek zahynie pri páde lietadla na pravidelnej linke, je jeden k jedenástim miliónom. Inak povedané, riziko, že zomrie v lietadle na infarkt, je osemkrát vyššie. Počkal som, kým lietadlo nevzlietne a nenaberie letovú výšku, potom som sa naklonil a tichým, silene upokojujúcim hlasom som ponúkol túto informáciu vzlykajúcej, rozochvanej žene na sedadle pri okne.

„Samozrejme, štatistika veľmi nepomôže, keď sa človek bojí,“ dodal som. „Hovorím to preto, lebo presne viem, ako vám je.“

Ty – doteraz si bezprizorne civela z okna – si sa pomaly obrátila ku mne, akoby si až teraz zistila, že niekto vedľa teba sedí. Pár centimetrov navyše v biznisovej triede dáva človeku možnosť pri troche snahy si nahovoriť, že je v lietadle sám. Navyše, medzi cestujúcimi v tejto časti vládne nepísaná dohoda, že ilúzia sa nenarúša krátkymi zdvorilostnými frázami a prípadnými praktickými otázkami (Nebude vám prekážať, ak zatienim okienko?). A keďže veľkorysý priestor pri nohách umožňuje odísť na toaletu či siahnuť po príručnej batožine

aj bez zapojenia spolucestujúceho, spravidla sa možno dokonale navzájom úplne ignorovať, aj keď cesta trvá pol dňa.

Z výrazu na tvojej tvári som pochopil, že ťa mierne prekvapilo moje porušenie základného pravidla biznisovej triedy. Čosi na tvojom nenútene elegantnom odeve – nohaviciach a pulóvri vo farbách, ktoré nevnímam ako navzájom zladené, no predpokladám, že ladia podľa človeka, čo ich nosí – mi naznačilo, že si už poriadne dlho, ak vôbec, necestovala v triede pre obyčajných ľudí. Napriek tomu si plakala. Nezburala si tým plačom pomyselný múr? Uznávam však, že si pri náreku odvracala tvár a jasne mi tak dala najavo, že sa nehodláš deliť o svoj smútok so spolucestujúcimi.

Nevysloviť pár upokojujúcich slov by bolo za hranicou ľudského chladu, a tak som mohol len dúfať, že pochopíš moju dilemu.

Bledú a uplakanú tvár si mala zvláštne krásnu, takmer ako víla. Alebo ťa možno práve bledosť a uplakanosť robili krásnou? Mojou slabosťou bolo odjakživa všetko krehké a zraniteľné. Podal som ti servítku, ktorú letuška pred odletom položila pod naše poháre s vodou.

„Ďakujem pekne,“ vzala si ju, vytisla si na pery úsmev a priložila si servítku na roztečenú šminku pod okom. „Ale nemyslím si to.“ Potom si sa opäť obrátila k oknu, pritísila si čelo na sklo, akoby si sa chcela ukryť. Telo ti rozochveli vzlyky. Čo si nemyslíš? Predpokla-

dáš, že neviem, ako ti je? V každom prípade som urobil, čo som mohol, a od tejto chvíle ťa už, samozrejme, nechám na pokoji. Plánoval som si pozrieť film a pokúsiť sa na chvíľu zdriemnuť, hoci som nepočítal, že zís-kam viac než hodinu. Málokedy sa mi podarí zaspáť, a to bez ohľadu na dĺžku letu a najmä nie vtedy, keď viem, že spánok potrebujem. O šesť hodín pristávam v Londýne, potom sa vraciam do New Yorku.

Zhasla výzva pripútať sa a zjavila sa letuška, aby doliala vodu do prázdnych pohárov položených na širokých, pevných operadlách medzi nami. Pred odle-tom nás kapitán informoval, že dnešný nočný let z New Yorku do Londýna potrvá päť hodín a desať minút. Niektorí si už sklápali sedadlá a zakrývali sa dekou, iní s tvármi ožiarenými monitormi čakali na večeru. Ja aj žena vedľa mňa sme odmietli ponuku letušky, ktorá za nami pred odletom prišla s jedálnym lístkom. Potešilo ma, že som v kategórii klasiky objavil film *Cudzinci vo vlaku*. Práve som sa chystal nasadiť si slúchadlá, keď ma zastavil tvoj hlas.

„To môj manžel.“

Zarazil som sa so slúchadlami pri ušiach a pozrel som sa na teba.

Linka ti obkresľovala oči ako dramatická divadelná šminka. „Podvádza ma s mojou najlepšou kamarátkou.“

Neviem, či si si uvedomila, že je trochu zvláštne naďalej ju nazývať najlepšou kamarátkou, no poviem to tak, že som ťa neplánoval opravovať.

„Je mi to ľúto,“ vydýchol som. „Nechcel som sa miešať do...“

„Nemusíte nič ľutovať. Je fajn, ak sa ľudia starajú jeden o druhého. Deje sa to príliš zriedka. Veľmi sa bojíme smutných a dojemných tém.“

„V tom vám nehodlám protirečiť,“ konštatoval som a zvažoval, či mám alebo nemám odložiť slúchadlá.

„Predpokladám, že aj v tejto chvíli spolu súložia,“ pokračovala si. „Robert je stále nadržený. A Melissa tiež. Teraz trtkajú v mojich hodvábných perinách.“

Môj mozog automaticky vykreslil obraz manželského páru po tridsiatke: On zarába peniaze, veľa peňazí, a ty rozhoduješ o výbere postelnej bielizne. Naše mozgy dokonale narábajú so stereotypmi. Občas sa mýlia. A inokedy majú pravdu.

„Musí to byť hrozný pocit,“ usúdil som bez dramatického tónu.

„Chcem zomrieť,“ povedala si. „Takže sa v otázke strachu mýlite. Dúfam, že sa zrútime.“

„Ešte sme toho toľko v živote nestihli,“ nasadil som ustarostený výraz.

Chvíľu si na mňa mlčky civela. Možno mi nevyšiel vtíp, minimálne som ho zle načasoval a vzhľadom na situáciu som bol zbytočne drzý. Práve si sa mi zverila, že túžiš zomrieť. Navyše si mi ponúkla aj rozumný motív. Žart si mohla vnímať ako nevhodný alebo necitlivý, alebo ako oslobodzujúce odpútanie od trúchlivých predstáv. Hovorí sa tomu *comic relief*, keď to zaúčinkuje. Tak či

onak, pokus byť vtipný som oľutoval, dokonca som aj za-
držal dych. Potom si sa usmiala. Úsmev akoby len sčeril
hladinu a hneď zmizol, no dovolil mi opäť sa nadýchnuť.

„Upokojte sa,“ zahundrala si potichu. „Iba ja mám
zomrieť.“

Spýtavo som sa na teba pozrel, no uhla si pohľadom
a zadívala sa do kabíny.

„V druhom rade sedí dojča,“ pokračovala si. „Die-
ťa, čo preplače celú noc v bizniske. Čo vy na to?“

„Čo by som mal?“

„Čakala by som, že rodičia pochopia, že ak si niekto
priplatí, aby sedel tu, potrebuje sa vyspať. Ráno má dô-
ležitú poradu alebo ide rovno do práce.“

„Hm, kým letecká spoločnosť nezakazuje dojčatám
vstup do biznisu, asi nezáleží na zodpovednosti rodi-
čov využiť ponuku.“

„Mali by letecké spoločnosti potrestať za to, že nás
klamú.“ Opatrne si si pretrela tvár pod druhým okom.
Servítku odo mňa si vymenila za papierovú vreckovku.
„Túto triedu propagujú fotografiami sladko spiacich
cestujúcich.“

„Výhľadovo ich potrestáme my. Nebudeme ochotní
platiť za niečo, čoho sa nedočkáme.“

„Prečo to robia?“

„Kto? Rodičia alebo letecké spoločnosti?“

„Rodičia asi preto, lebo majú viac peňazí než han-
by. Letecké spoločnosti však prídu o peniaze, ak po-
klesne záujem o ich produkt.“

„Stratili by body, keby sa prejavili ako nepriateľskí voči deťom.“

„Dieťaťu je predsa jedno, či plače v bizniske alebo v ekonómke, nie?“

„Máte pravdu, skôr som myslel nepriateľstvo voči rodičom malých detí,“ usmial som sa. „Letecké spoločnosti sa asi boja, že to zapôsobí ako forma apartheidu. Problém by sa dal riešiť tak, že plačúci by si museli presadnúť do ekonomickej triedy a uvoľniť sedadlo usmiatej cestujúcim s lacnou letenkou.“

Smiala si sa jemne príťažlivo a teraz sa tvoj úsmev dotkol aj očí. Človek ľahko uverí – a ja som uveril –, že je nepredstaviteľné byť neverný takej krásnej žene, lenže vo svete absolútne nejde o vonkajšiu krásu. Ani o vnútornú.

„Čomu sa venujete?“ spýtala si sa.

„Som psychológ. Zaoberám sa výskumom.“

„Čo skúmate?“

„Ľudí.“

„Samozrejme. A čo ste zistili?“

„Freud mal pravdu.“

„V čom?“

„Ľudia sú okrem pár výnimiek dosť bezcenní.“

Zasmiala si sa. „Amen, pán...“

„Som Shaun.“

„Maria. Teší ma. Shaun, toto nemyslíš vážne, však?“

„Prečo by som nemyslel vážne, že ľudia sú okrem pár výnimiek bezcenní?“

„Dokázal si svoju empatiu a tá nemá zmysel, ak si skutočný mizantrop.“

„Aha. A prečo by som v tom klamal?“

„Z úplne rovnakého dôvodu, z empatie. Hovoriš, čo chcem počuť. Chláholíš ma tvrdením, že sa bojíš lietať tak ako ja. Priznám sa ti, že ma podvádžajú, a ty ma utešuješ slovami, že svet je plný zlých ľudí.“

„Chápem. A pritom z nás dvoch som psychológ ja.“

„Vidíš, ešte aj výber povolania ťa odhalil. Priznaj konečne, že protirečíš vlastnému tvrdeniu. Si hodnotný človek.“

„Kiežby si mala pravdu, Maria. Bojím sa však, že moja zdanlivá empatia je výsledkom buržoáznej anglickej výchovy a pre iných nemám veľkú cenu.“

Obrátila si sa ku mne o pár takmer neviditeľných stupňov. „Shaun, v tom prípade ti dáva hodnotu tvoja výchova. A čo? Tvoje činy, nie myšlienky a pocity ťa robia hodnotným.“

„Podľa mňa preháňaš. Vďaka výchove iba nerád porušujem pravidlá akceptovateľného správania. Nepri-nášam skutočné obety. Prispôsobujem sa a vyhýbam sa nepríjemnostiam.“

„Aspoň ako psychológ máš cenu.“

„Bojím sa, že aj v tom ťa sklamem. Nie som dosť inteligentný ani pracovitý, aby som našiel spôsob liečby schizofrénie. Keby sa toto lietadlo teraz zrútilo, svet by prišiel o jeden nudný článok o konfirmačnom skreslení vo vedeckom časopise, ktorý číta hárstka psychológov.“

„Si koketný?“

„Áno. Pripočítaj to k mojim mínusom.“

Už si sa smiala srdečne. „Nechýbal by si ani žene a deťom?“

„Nie,“ odsekol som. Sedel som v chodbičke, preto som nemohol ukončiť rozhovor pohľadom z okienka a tváriť sa, že som v nočnej tme objavil v Atlantickom oceáne niečo zaujímavé. Vytiahnuť časopis z vrecka na operadle by pôsobilo príliš demonštratívne.

„Prepáč,“ stíšila si hlas.

„To nič. Čo si myslela tým, že chceš zomrieť?“

Naše pohľady sa stretli a po prvý raz sme sa naozaj videli. A hoci si to možno len spätne nahováram, myslím si, že obaja sme si všimli čosi, vďaka čomu sme už vtedy tušili, že toto stretnutie môže všetko zmeniť, áno, vlastne už všetko zmenilo. Možno ti to práve dochádzalo, no vyrušil ťa okamih, keď si sa naklonila nad moje operadlo a ja som zacítil vôňu, pri ktorej som si spomenul na ňu. Bola to jej vôňa, vrátila sa.

„Zabijem sa,“ zašepkala si.

Potom si sa opäť oprela a nespustila si zo mňa zrak.

Netuším, čo si vyčítala z môjho výrazu, no vedel som, že neklameš.

„Ako to plánuješ?“ Nijaká iná otázka mi nenapadla.

„Chceš to počuť?“ spýtala si sa so záhadným až veselým úsmevom.

Zamyslel som sa. Chcem?

„Nie je to celkom tak,“ pokračovala si. „Po prvé, nezabijem sa, už som to spravila. Okrem toho nespáчам samovraždu, zabijú ma oni.“

„Oni?“

„Áno. Podpísala som zmluvu pred...“ Pozrela si sa na hodinky Cartier, zrejme darček od toho Roberta. Pred neverou alebo po nej. Po nej. Táto Melissa nebola prvá, zahýbal ti po celý čas. „... štyrmi hodinami.“

„Kto sú oni?“ zopakoval som.

„Samovražedná firma.“

„Myslíš ako vo Švajčiarsku? Teda aktívna pomoc pri umieraní?“

„Áno, ibaže ešte aktívnejšia a s malým rozdielom. Siahnu na život tak, že to nevyzerá ako samovražda.“

„Aha.“

„Tuším mi neveríš.“

„Ale... ale áno, len si ma zaskočila.“

„Viem si predstaviť. Musí to zostať medzi nami, lebo v kontrakte je klauzula o mlčanlivosti, takže nesmiem o tom s nikým hovoriť. Je to iba...“

Usmiala si sa, no oči sa ti naplnili slzami.

„... neznesiteľne osamelé. A ty si cudzí. Navyše psychológ. Aj teba viaže povinnosť mlčať.“

Odkasľal som si. „V prípade pacientov.“

„Budem teda tvoja pacientka. Vidím, že máš práve priestor na konzultáciu. Aký honorár si beriete, pán doktor?“

„Maria, obávam sa, že takto to nefunguje.“

„Samozrejme, že nie. Tým by sme porušili pravidlá tvojej profesie. Môžeš si ma však aspoň vypočuť ako bežného človeka, či nie?“

„Pochop, že mám etický problém, keď sa mi ako psychológovi zverí človek so samovraždennými sklonmi a ja sa nepokúsím zasiahnuť.“

„Nerozumieš, že nemáš ako zasiahnuť? Ja som už mŕtva.“

„Ako to myslíš?“

„Kontrakt sa nedá vypovedať, do troch týždňov ma zabijú. Človeka vopred upozornia, že keď podpíše, nejstvue nijaký zázračný gombík. Ak by to pripustili, spôsobili by množstvo právnych problémov. Shaun, sedíš vedľa mŕtveho človeka.“ Zasmiala si sa, tentoraz tvrdo a zatrpknuto. „Nemohol by si si jednoducho so mnou vypiť a počúvať ma?“ Natiahla si dlhú ruku a v tmavej kabíne sa ozvalo dlhé cinknutie ako v sonare.

„Fajn,“ usúdil som. „Ale nebudem ti radiť.“

„Dobre. A sľubuješ, že to nikomu nepovieš, ani keď budem po smrti?“

„Sľubujem,“ prikývol som. „Hoci neviem, čo by to pre teba zmenilo.“

„Prirodzene, že by zmenilo. Ak poruším klauzulu o mlčanlivosti, môžu žiadať mojich dedičov o kopu peňazí a organizácii, ktorej odkazujem všetky svoje úspory, by zostalo iba pár drobných.“

„Čo vám ponúknem?“ spýtala sa letuška, ktorá sa pri nás nečujne zhmotnila. Naklonila si sa ponad

mňa a vypýtala si pre nás džin s tonikom. Rozhalil sa ti golier pulóvra, zazrel som bledú pokožku a už som cítil, že nemáš jej vôňu. Voňala si sladko, korenisto, ako benzín. Áno, benzín. A druh dreva, ktorý si nepamätám. Takmer pánska vôňa.

Letuška zhasla lampičku a zmizla. Vyzula si si topánky, naklonila si sa ku mne, zložila si nohy pod seba a odhalila úzke členky v nylone, pri ktorých som si ihneď predstavil baletky.

„Samovražedná firma sídli v pôsobivých priestoroch na Manhattane,“ povedala si. „Ide o advokátsku kanceláriu. Tvrdia, že právne majú všetko zabezpečené. Vôbec o tom nepochybujem. Napríklad nepodpisujú zmluvy s mentálne hendikepovanými ľuďmi. Pred uzatvorením kontraktu musí človek prejsť dôkladným psychiatrickým vyšetrením a zrušiť prípadné životné poisťky, aby ich nemohli poisťovne dať na súd. Je tam aj množstvo ďalších klauzúl, no najdôležitejší je záväzok mlčanlivosti. V Spojených štátoch siaha rozsah dohody uzatvorenej dobrovoľne medzi dvomi dospelými osobami ďalej než vo väčšine iných krajín, no chápem obavy, že ak by sa predmet ich činnosti dostal na verejnosť, politici by museli pod tlakom verejnej mienky zasiahnuť. Nikde sa nepropagujú, ich klienti sú výlučne zámožní ľudia, ktorí sa o nich dozvedeli ústnym podaním.“

„Ich snaha pracovať mimo svetla reflektorov je pochopiteľná.“

„Samozrejme, aj ich zákazníkom vyhovuje diskrétnosť, samovražda sa predsa považuje za čosi hanebné. Ako potraty. Ani kliniky neporušujú zákon, no nezverejňujú svoju činnosť na vývesných tabuliach.“

„To je pravda.“

„A práve na diskrétnosti a hanbe stavia celá ich obchodná idea. Ich klienti sú ochotní platiť veľké sumy za to, že ich zabijú fyzicky a psychicky príjemným a nečakaným spôsobom. Najdôležitejšie však je, aby sa to stalo spôsobom, pri ktorom rodina, priatelia ani okolitý svet nenájdu jediný dôvod uvažovať, že človek odišiel dobrovoľne.“

„Ako to robia?“

„To sa, pochopiteľne, nedozvieme. Viem len, že využívajú nespočetné metódy a svoju časť zmluvy splnia do troch týždňov od jej podpisu. Neponúknem jediný príklad, lebo by sme sa tak vedome či podvedome vyhýbali istým situáciám a vyvolávalo by to v nás zbytočný strach. Dozvieme sa jedine, že nás to nebude ani trochu bolieť, a vôbec si neuvedomíme, že to už prišlo.“

„Chápem, ak niekomu záleží na tom, aby zakryl svoju samovraždu, ale prečo je to dôležité pre teba? Nebol by to skôr spôsob, ako sa pomstiť?“

„Robertovi a Melisse?“

„Keby si prišla o život pri očividnej samovražde, nevyvolalo by to iba pocit hanby, ale aj viny. Robert a Melissa by vinili z tvojej smrti nielen vlastné rozhodnutia, ale aj jeden druhého. S tým sa stretávam neprestajne.“